עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי רבי מאיר

רבי

ומיחל. מעשר שני על המעות דמה שיש בידו לתקן יתקן ושותה מן התערובת וכשיהיו לו כלים יפריש בם התרומה ומעשר דסמכינן אברירה ולומר זה היה התרומה והוא שתה חולין:

לכשיבקע

בשבת עוד חילוק אחר דגבי דמאי קתני ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו פי' מדה אחת שאני עתיד להפריש למחר יהא מעשר ושאר מעשר דהיינו ט' יהא סמוך לו אותה מדה שעשיתי תחילה מעשר יהא תרומת מעשר על הט' ומפריש למחר אותה מדה של תרומת מעשר ושותה הכל ואפילו אותם התשעה שהן מעשר למאן דאמר מעשר ראשון מותר לזרים ולרבי מאיר דאמר אסור לזרים אם הוא לוי שותהו אבל בודאי לא יועיל לו שהרי אינו יכול להפריש אותה מדה בשבת ובלא הפרשה אינו יכול לשתות אותם התשעה כדקתני אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע ואם כן אם היה שותה המעשר כל כמה דלא הופרש הוה ליה כבקיעת הנוד אי נמי בודאי טבל הוא זקוק ליתן המעשר ללוי לקיים מצות נתינה עוד יש חילוק דגבי דמאי קתני מעשר שני בצפונו או בדרומו וגבי כותים לא קתני אלא תשעה מעשר שני ואין קובע להם מקום והיינו טעמא דקביעת מקום הוי כמו הפרשה ובבין השמשות איירי כדקתני בתוספתא (דמאי פ"ח) א)ווקדש עליו היום וכספק חשיכה מעשרין את הדמאי לא את הודאי ומהאי טעמא נמי לא קתני גבי כותים כדקתני התם ומחולל על המעות אלא ומיחל ושותה מיד פי' מתחיל או כמו שפירש הר"ר משולם זצ"ל ומיחל בה"א מזוג מלשון סבאך מהול במים (ישעיה א) אבל לחלל אינו יכול כיון שלא קבע לו מקום כדתניא בתוספתא דמסכת מעשר שני [פ"ג] מע"ש שנתפך זה יהא מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר' שמעון אומר קרא שם וחכ"א עד שיאמר לצפונו או לדרומו ומייתי התם עובדא דרשב"ג ורבי יהודה ורבי יוסי שנכנסו אצל בעל הבית אחד בכזיב והיה מחלל בענין זה ואמרו לו לא ואכול מעותיך הפקרת מעות איבדת נפשות ואפילו רבי שמעון דאמר קרא שם י"ל דמיירי כגון שאמר בתוכו דחשיב כקביעות מקום דהוי כעין פלוגתייהו דפליגי במסכת תרומות (פ"ג משנה ה) ומייתי לה בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) האומר תרומת הכרי זה בתוכו רבי שמעון אומר קרא שם ומפרש התם דכי אמר בתוכו כאילו אמר באמצעיתו דקבע מקום ולא כמו שפרש"י ומיחל מחלל דאינו יכול לחלל כדפרישית ועוד אם היה שותהו בחילול בלא הפרשה היה שותה טבלים למפרע כדפרישית לעיל וכן משמע הלשון דקאמר שאני עתיד להפריש אלמא כולהו צריך סופו להפריש וליכא למימר דשאני עתיד להפריש לא קאי אלא אתרומה דאי הוה מיילא בלא הפרשה אם כן היתה מדמעת ואוסרת הכל אם כן מעשר ראשון נמי ב)(דכתיב) ביה תרומת מעשר וליכא למימר דאתרומה ומעשר ראשון קאי ולא אמעשר שני דמאיזה טעם הוה לן למימר הכי הא לא קתני אלא חדא זימנא שאני עתיד להפריש ואי קאי אתרי קאי אכולהו ועוד בתוספתא ג)קתני עשרה הבאים אחריהם תשעה הבאים אחריהם משמע אחריהן מן החבית ומיהו הביא ראיה דתוספתא ודמסכת תרומה יש לדחות דכיון דמזכיר סכום התרומה והמעשר חשיב קריאת שם טפי ולא בעינן קביעות מקום ואיכא נמי למאן דאמר במסכת תרומות פ' שלישי (מ"ה) [האומר] תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם ועוד תנן במסכת מעשר שני פרק רביעי (משנה ז) הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיו ומיהו שאר הקושיות קשו לפרש"י ועוד דהך משנה גופא בעיא קביעות מקום מדקתני סיפא בצפונו או בדרומו:

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני. לאו דווקא שהרי כיון שכבר נטל מן הק' שני לוגין לתרומה אינו עולה י' שלימים למעשר ראשון ותשעה למעשר שני מן הנותרים ואין לומר דחיישינן שמא הכותי תרם תרומה גדולה ולהכי אין למעט בשביל התרומה ממעשר ראשון וממעשר שני וצריך לתקן עדיין אותם שני לוגין דשמא כבר הורמה התרומה ונמצא שהם זקוקים למעשר והמעשרות נמי צריך לחזור ולתקן דילמא הוה ליה מרבה במעשרות אין לומר כן דאם תיקן הכותי תיקן כראוי ואם לא תיקן לא תיקן כלל כדפי' לעיל:

דברי ר' מאיר. משמע הכא דאית ליה לר' מאיר ברירה ובפ' יש בכור (בכורות דף מח.) אמר דסבירא ליה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשים ומחצה לקוחות דמספקא ליה אי כלקוחות אי כיורשים אלמא מספקא ליה אי אית ברירה אי לא ויש לחלק בין הכא שמתנה ומברר דבריו להא דהאחין שחלקו שאין מתנין ומבררין כלום ובהא מיתרצא דרבא מוקי התם ר' מאיר ור' יהודה כרב אסי ובפ' כל הגט (גיטין דף כה:) קאמר רבא דתרווייהו אית להו ברירה וכן יש לתרץ דשמואל דאמר בפ' בתרא דביצה (דף לז:) דאפילו בדרבנן לית להו ברירה גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות ובפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא דאפילו בדאורייתא אית ליה ברירה דכי האי גוונא דייקינן בר"פ כל הגט (שם דף כה:) ופרש"י שם הטעם דחשיב ליה ברירה משום דלאין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימו כשהוא מתנה עליהם וכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו משום ברירה הוי גט אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט עכ"ל והא דפריך בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) אלא מעתה היו לפניו שני רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה [ואם לאו יהא זה תרומה על זה] הכי נמי דלא הוי תרומה דמשמע שפשוט לו דהוא תרומה למאן דלית ליה ברירה קאמר אי נמי אפילו למאן דלית ליה ברירה קאמר כיון דמתנה בין ירדו בין לא ירדו חשיב טפי והשתא לפי החילוק שחילקנו בין היכא שמברר דבריו להיכא דלא קאמר מידי ניחא נמי דשמואל דבההיא דחבית ובהמה לא קאמר מידי ות"ת א"כ מאי פריך במריבה (ב"ק דף סט:) דר' יוחנן אדר' יוחנן דאית ליה ברירה בההיא דכל המתלקט ובההיא דהאחין שחלקו לית ליה ברירה ליפני דיש חילוק בין היכא שמברר דבריו כההיא דכל המתלקט וחוזר בו הגמרא מתוך קושיא זו יש לומר משום דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במשנה וניחא ליה נמי למימר לא תיפוך ועוד כי הוה משני נמי הכי אכתי הוה קשה ליה מההיא דכל הגט (גיטין דף כה.) דדייקינן התם דרבי יוחנן לית ליה ברירה דאמר אף אחרון נמי אין פוסל אע"ג דהתם נמי מברר דבריו ומתנה לאיזה שירצה אגרש בו ומיהו כי עביד התם צריכותא בתרי מילי דר' יוחנן הוה מצי למימר אי איתמר ההיא דהאחין שחלקו ה"א התם הוא דאין ברירה משום דלא מברר דבריו אלא בלאו הכי עביד צריכותא שפיר ועוד יש לתרץ ההיא דשמואל בענין אחר דבגיטין הדבר עומד להתברר שהרי או יחיה או ימות אבל ההיא דחבית ובהמה שמא לא יחלקו לעולם וכן אנו צריכין לומר דלא תיקשי דר' יוסי דהכא אדרבי יוסי בפרק מי שאחזו (שם דף עג.) דקאמר מה היא באותן הימים ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה ומיהו בלאו הכי לא קשה דמאי לחלק בין היכא דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה אבל היכא דתולה בדעת אחרים כהקדוש ברוך הוא שחייו ומותו תלוי בידו יש ברירה ולמאן דלא מפליג בין דעת עצמו לתולה בדעת אחרים ליפני דטעמא דר' יוסי הכא משום בקיעת הנוד אבל קשה למאן דלא מפליג דשמעינן לרבי יוסי דלית ליה ברירה אע"פ שמתנה ומברר דבריו בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) האומר מעשר שני שיש לי בבית יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס רבי יוסי אומר לא חילל ולפי תירוץ שני שתרצנו אליבא דשמואל ניחא דבפרק מי שאחזו עומד להתברר או יחיה או ימות אבל התם שמא לא תעלה סלע בידו מן הכיס דשמא יגנב או יניח אותו כך לעולם ומה שהוצרכנו לחלק אליבא דשמואל דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אית ליה ברירה היינו לפרש"י דפי' דבכי האי גוונא נמי שייך ברירה ולא דמי לשאר תנאי דעלמא אבל אי אמרינן דכל דבר שהוא כעין תנאי לא שייך ביה ברירה כי ההיא דשמואל דמי שאחזו (שם) לא קשה מידי והא דדייק בפרק כל הגט (שם דף כה:) מההיא דמה היא באותן הימים וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה היינו משום דמוקמינן לה בפרק מי שאחזו (שם דף עג:) באומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם למיתתו אם ימות ואם כן בשעה שיש לו לגט לחול לא מוכחא מילתא אם חייל אם לא אלא שלאחר מיתה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזו היתה שעה אחת קודם למיתתו ומיהו קשה מההיא דאם בא חכם למזרח שהוא דרך תנאי וקרי ליה ברירה ויש לחלק לפי שמניח שני עירובין ואין נראה ועוד קשה הא דאמר בפרק כל הגט (שם דף כה:) הריני בועליך על מנת שירצה אבא שהוא דרך תנאי וקרינן ליה ברירה אלא פרש"י עיקר דאף על גב דדרך תנאי הוא כיון דתולה אותו בדבר שאינו בידו קרינן ליה ברירה:

רבי

מסורת הש"ס

א) [לפנינו ליתא אלא כמו שהביאה הגמ'], ב) נ"ל דספיקא, ג) [פי"ח דדמאי].

תוס' ישנים

שלמים על שלמים פירוש ויאמר כל המעות לחולין ויתן לכל מוכר כפי חלקו אבל לא היה יכול ליתן כל המעות של הבהמה כשלוקחה ויאמר ואת הבהמה תהיה עבור המעות דהא ודאי לא מהני מידי ועוד פירש ריב"א שאין לפרש דהכי פריך שילקחו כל קינין בסתמא ויאמרו מעות שבשופר שעתידין להיות עד אחר הקרבה יהיו מחוללין על קינין אלו ומעות של אותן שעתידין למות יעמדו בקדושתן ולא יתחללו על האחרים ואותן קינין עדיין הם חולין ועכשיו הוברר הדבר של אותן שקרבו כבר מתחייס הוקדשו ואותם שנשארו ומתו הוברר הדבר שהקינין שעדיין חולין הן שלהן ואח"כ יקחון ממעות שבשופר הון מנגד אותם של מתים ולומרים אם נשארו מעות של מתים בשופר א) אלה שהם בידינו הרי הן מחוללין על מעות הקינין הללו של השופר שכבר הם חולין שנתחללו על הקינין ואותם לא יתחללו אלא ישלך לים המלח דאין חילול מועיל בהם כמו איסורי הנאה שאין להם פדיון והביא ראיה על זה מדתנן במס' זבחים בפרק התערובות (דף ע:) כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו באלף ימותו כולן נתערבו בשור שנעבדה בו עבירה ירעו עד שיסתאבו כו' מכלל דבריסא אין להם פדייה אפילו נפל בהן מום מדלא קתני ירעו מיהו יש לחלק בין מעות דהכא לבהמה דהתם שאין לה פדיון לפי שיש לה קדושת הגוף וגם לאחר פדיון אסורה בגיזה ועבודה ועוד שיש לנו לקיים בהם מצות הכנסה לכיפה לסקול השור והאי טעמא לא שייך הכא אבל הביא עוד ראיה ממסכת נזיר פרק מי שאמר (דף כו.) דקתני התם מי שהיה מחויב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות כו' עד סתומין ילכו לים המלח פי' כולן דאי מגיים אפילו מפורש נמי ילכו דמי חטאת לים המלח ולמה ילכו כולם לים המלח יקח בהמה אחת ויאמר דמי עולה יהו מחוללין על בהמה זו ובכל מקום שהן ויקח אלה המעות ויאמר אם אלו של עולה מוטב ואם לאו יהו מחוללין על של עולה ויתנם למוכר והשאר ילכו לים המלח אלא ש"מ שאין להם פדייה. ריב"א: ונברור ונישקול ונישדי בנהר. ות"ת ולמה ישליך אותם במים והא אמרינן בפרק ולד חטאת (דף יא.) ובפרק הריני נזיר (דף כד:) מעות סתומין יפלו לנדבה והני סתומין הן דאי מפורשין הן הא דמי חטאת ועולה מעורבין זה בזה ואפילו הן בגרוטות מ"מ לא ידע איזה שני דינרין לחטאת ואיזה שני דינרין לעולה ועוד למה לי למימר ר' יהודה לית ליה ברירה אפילו אין ברירה יכולין לתקן ויפלו של מת לנדבה שיקחו כל מעות הפיים ויאמרו דכל היכא דאיתנהו יהו מחוללין על הקינין הללו ושל מת אם הם ממעות שנשארו בשופר מוטב ואם לאו יתחללו כל היכא דאיתנהו על אותם שבשופר שנתחללו כבר על הקינין ושל מת יתחללו עליהם ויפלו לנדבה ג) והקן מקנתא יכולה להיות אם קנו קינין אחר שמת אבל אם קנו קינין קודם שמת ואחר כך מת קודם הקרבה אי אפשר או לתקן אלא על ידי ברירה שיקרבו אותם מתחילתם לשם אותם שהם עתידין לחיות עד אחר הקרבה ואותם שמתו קודם הקרבה הוברר הדבר שלא נקנו לגרסם וי"ל שגלוסם מפורשין הן כיון שאומר אלו לחטאתי ואלו לעולתי והן בכים אחד כדאמרינן בנזיר בההיא שמעתתא אמר רב חסדא הא דאמרת מפורשין לא תימא עד דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי פי' ואינו מניחן יחד אלא אפילו אמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי מפורשין הן ואיכא דאמרי אפילו אמר אלו לחובתי מפורשין הן כיון דלא אמר אלו יהו לנזירתי ולנדבתי. מ"ר. ועוד דבלאו הכי נמי כמפורשין הן שאם הן בגרוטות יקנה הכהן קן אחד מאותן המעות שני בני יונה ולומר מעות חטאת יהו מחוללין על זה ומעות עולה על זה ואם מעורבין מעות סלם (גלת) בשופר בלא בגרוטות בשעה שיקח אותם הכהן קן ראשון יטול ד' זוזי ויאמר שיתחללו מעות הראשון של קן זה דמי חטאת על יונה זו ודמי עולה על זו כל היכא דאיתנהו ואם הם אלה שבידי מוטב ואם לאו יתחללו אותם שבידי על מעות שבידי של ראשון שחללתי כבר על הקן וכי האי גוונא פרישית לעיל אם נעמיד מעות של שופר בלא גרודות כדפי' ה"ר אלחנן: ונישקול ארבע זוזי ונישדי בנהרא. פירש רש"י ארבע זוזי היינו תלי סלע לורי הקן והפרידה הוי שני דינרין שהוא רובע סלע לורי דהוי א' דינרין והיינו הא דאמרינן בכריתות (דף ח.) ועמדו קינין בו ביום ברבעתיים שני רבעים לשתי פרידות ואמרינן נמי (שם דף ט.) גר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו וקי"ל מדאמרינן בפרק שני דכריתות (דף י:) בשמעתא מיכן אתה דן לעשירית האיפה בפרוטה מדאמר רחמנא איל

מוסף רש"י

ומיחל. מוליא מעשר שני לחולין על מעות שיש לו בבית, דמה שיש לו פנאי לתקן יתקן דהא באמירה בעלמא סגי (ב"ק סט:) הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא ולומר הרי הוא מחולל אמעות שיש לי בתוך הבית לא התירו לו חכמים לשתותו ולסמוך על הברירה, אבל בתרומה ושאר מעשרות סמכינן אברירה ולאחר השבת כשיפרישם אמרינן הוברר הדבר שזו היא התרומה וזה לא שתה אלא חולין (חולין יד.). ושותה מיד. ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר ואמרינן הוברר הדבר שזו תרומה (עירובין לז.) דמאחר שקרא שם יצא לו מידי טבל וכשהוא מוליא יין לשתייתו הוא הנברר לחולין ולכשיהיו לו כלים ויוליא מן הנוד לתרומה הוא הנברר לתרומה ויש ברירה (גיטין כה:).

תוס' ישנים (המשך)

בן שתי שנים בכסף שקלים מכלל דכבש בן שנתו בסלע ומדחס רחמנא עליה דדלות למיהוי מפית עשר בעשירות דתנן ועמדו קינין בו ביום ברבעתיים חס רחמנא כו' אלמא רבעתיים היינו משיתסר בסלע והיינו רובע בדינר ות"ת והא אמרינן בב"מ פרק הזהב (דף נב.) בדינר עד רובע ומפרש התם רובע שקל מדלא קאמר עד רביע ומאי קושיא והא פירש הכא דרובע היינו רובע דינר וי"ל דהתם דייק מדהוכיר דינר הוה ליה למימר רביעין ומדקאמר רובע ש"מ רובע שקל קאמר אבל בעלמא הוי רובע רביע דינר ות"ת א"כ אמאי נקט הכא ד' זוזי שהוא ב' דינרים וי"ל שבימי התלמוד היו יקרים א"נ ארבע זוזי לאו דוקא אלא כן דרך התלמוד כמו (ב"מ דף סט:) שקול ארבע זוזי והב לפלניא ועל ההיא דהתם דאמר כבש בסלע ק"ל מדאמרינן בריש איזהו מקומן (זבחים דף מח.) דחטאת בת דנקא וכן בכריתות פרק דם שחיטה (דף כב:) ומשמע דדוקא קאמר כדאמרינן בחגיגה מעה כסף בפ"ק דחגיגה (דף ו.) וי"ל דמלוה מן המובחר בסלע אבל לכל הפחות יש לך להביא בת דנקא ועוד קשה לרבי דאמרינן בפרק בתרא דכריתות (כח.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא הוזלו טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ואילו בפרק שני דכריתות קאמר חטאת יולדת שהיא ממחוסרי כפרה שהוא בסלע וי"ל דודאי יש לו להביא שמינה ואם אלא בפחות מדנקא מיהא שפיר דמי ות"ת מדתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קו:) כבש יביא הוא ונסכיו בסלע אלמא כבש עם הנסכים בסלע וי"ל לעולם הוי פחם כבש בסלע בין יש בו נסכים בין אין בו נסכים. מ"ר: ונשקול ארבע זוזי ונישדי בימא. ויש ספרים דגרס לנהרא ונראה דע"י שחיקה קאמר כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף כח.) דבין לרבה ובין לרב יוסף בשאר נהרות בעי שחיקה או יטול לים המלח בעיניה ואמרינן נמי ג) במעין ובנהר גבי הפריש מעות לנזירותו ומת יוליך הנאה לים המלח וגם בזמן הזה כשאנו מחללין כרם רבעי צריך לשחוק הפרוטה ולהשליכה לנהר. מ"ר: ה"ג דתניא הלוקח יין וכו'. וברייתא היא דבמשנה לא מפרש בה דברי רבי יהודה וכו': מבין הכותים. וקודם שגזר ר"מ על יינן כפירוש רש"י ות"ת מ"מ לר' יוסי ור' שמעון דהכא סברי דגרי אריות הן ובמנחות פרק העומר (דף סו:) ואיך שותין מיינן י"ל במטהר יינו על כך א"נ [אע"פ שגזרו על יינן דנכרים] לא גזרו על יינן דכותים לפי שלא נהוטין לנסך אמר ע"ז כדאשכחן גבי בנות כותים נדות מעריסתן וגם בנות נכרים ששתי נזירות היו בפרק בנות כותים אע"פ שגזרו על פת כותים כשעלו מן הגולה כמו שמפורש בפרקי דרבי אליעזר (פ' לח) לפי שהיו או מספקין לטוני הבית מ"מ על יינם לא גזרו. מ"ר: מבין הכותים. אבל מעם הארץ הוא ודאי מפריש תרומה גדולה כדאמרינן בסוטה (דף מח.) ולא אמרו נמי בעם הארץ שיתחזו למוצאי שבת אלא יכול להפריש למחר בשבת כדתנן בפרק בתרא דדמאי (מ"ח) המזמין את חבירו שיאכל אצלו ואינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפריש למוצאי שבת מדקתני סיפא אי אתה מודה שמא יבקע הנוד כו' ואי בשבת מה יש לחוש והלא יפריש בשעת שתיה. מ"ר. ומה שנחשדו כותים על התרומות ומעשרות היינו משום דלית להו לאו דלפני עור לא תתן מכשול ות"ת הא איכא לאו דלא תגזול י"ל דהוי ממון שאין לו תובעין ועוד כל זמן שלא הופרש אינו ראוי ד) ליתנו לא לכהן ולא ללוי וה"ר אליהו פירש דדרשי עשר מעשר ולא תוכר תבואת זרעך ולא לוקח כדדרשינן בהשוכר את הפועלים (דף פח:): (ע"כ שייך לדף נה ע"ב)

עשרה מעשר ראשון. ות"ת כיון שהופרש כבר שני לוגין אם כן אין העשרה של מעשר שלמין וי"ל דישנה מדות קטנות אי נמי כי שני לוגין אינו אלא בספק כי שמא הפריש הכותי תרומה למאלטו וצריך להפריש ממאה

א) מוטב ואם אלה הם בידינו ס'. ב) נ"ל ואם יש"ל דקן. ג) נ"ל במעילה ובנזיר. ד) (אולי נ"ל ראוי).